

Natura 2000-handleplan 2022–2027

Nakskov Fjord og Indrefjord

Natura 2000-område nr. N179

Habitatområde H158

Fuglebeskyttelsesområde F88

Titel: Natura 2000-handleplan for Nakskov Fjord og Indrefjord N179
Udgiver: Lolland Kommune
År: 2024
Forsidefoto: Fjordterne ved Nakskov Fjord. © Miljøstyrelsen Baggrundskort:
© Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur

Må citeres med kildeangivelse.

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Indhold

1. Resumé.....	4
2. Baggrund.....	5
2.1 Den lovgivningsmæssige ramme.....	5
2.2 Miljøvurdering af handleplanerne.....	6
3. Gennemførelse af Natura 2000-handleplan for sidste planperiode	7
3.1 Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan.....	7
3.2 Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan	8
4. Behov for indsatser	10
5. Indsatser fordelt på aktør	12
6. Prioritering af den forventede indsats	13
7. Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse	14
Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser.....	15
Bilag 2: Kortbilag	16
Bilag 3: Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område 179	17

1. Resumé

Handleplanen for N179 Nakskov Fjord og Indrefjord beskriver den indsats, der skal igangsættes i Natura 2000-området inden udgangen af 2027 - dog udgangen af 2033 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Natura 2000-området består af Fuglebeskyttelsesområde F88 og Habitatområde H158.

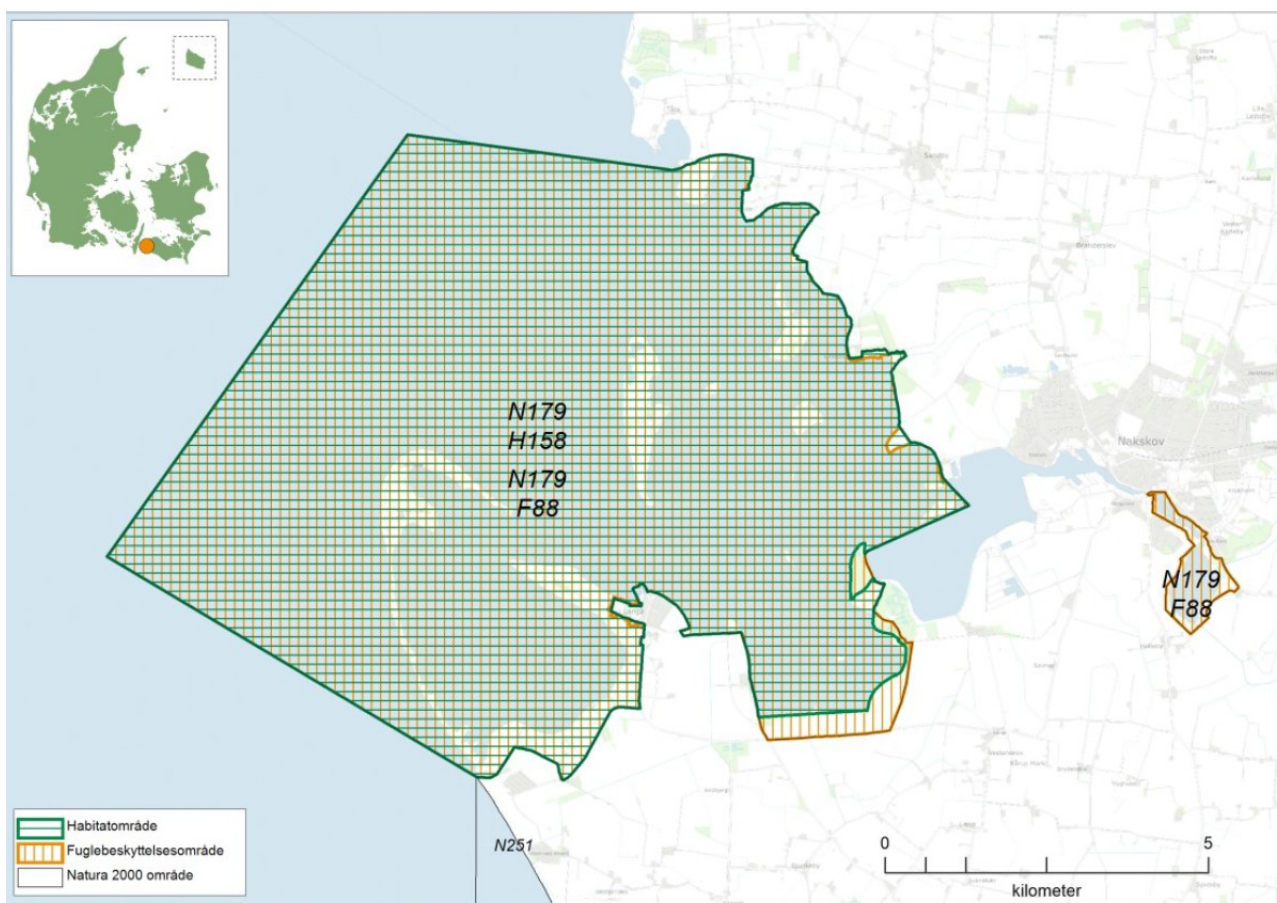
Det overordnede mål for området er beskrevet i afsnit 3.1 i Natura 2000-planen og de konkrete mål i afsnit 3.2. Generelt gælder for dette område, at den samlede forekomst af naturtyper, arter og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Målsætningerne konkretiseres i Natura 2000-planens afsnit 4.1 og 4.2 i form af nogle generelle og områdespecifikke retningslinjer for indsatsprogrammet.

Hovedformålet med indsatserne i perioden 2022-27 er:

1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed
2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder
3. Bekæmpe invasive arter

Indsatsen udføres både på offentlige og private arealer i området. Projekter på private lodsejeres arealer gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en række understøttende tilskudsordninger, som kan søges gennem Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen, samt midler til Life-projekter som medfinansieres af EU.

Kortet viser Natura 2000-område N179. Natura 2000-området består af habitatområde H158 (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F88 (lodret orange skravering).

2. Baggrund

Miljøstyrelsen har udarbejdet Natura 2000-planer for 257 Natura 2000-områder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte Natura 2000-område og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2022–27. Natura 2000-planerne kan ses på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk.

Ud fra Natura 2000-planerne er der udarbejdet Natura 2000-handleplaner for de enkelte Natura 2000-områder. Handleplanerne skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet af Lolland Kommune og Miljøstyrelsen på grundlag af Natura 2000-plan for Natura 2000-område nr. 179 Nakskov Fjord og Indrefjord.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kommunens kystnære områder. Kommunerne er ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af 2027. Miljøstyrelsen er ansvarlig for at udarbejde en skovhandleplan for de skovbevoksede, fredskovspligtige Natura 2000-arealer med skovhabitatnatur, inklusive arealer nævnt i skovlovens §28 (herfra omtalt som skovbevoksede, fredskovspligtige arealer). Der skal gennemføres en planlægning hvert 12. år, som rammer denne planperiode. Miljøstyrelsen er ansvarlig for, at indsatserne på de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer gennemføres inden udgangen af år 2033.

Kommunernes handleplan og Miljøstyrelsens skovhandleplan sammenskrives og udmøntes i denne samlede Natura 2000-handleplan.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i Natura 2000-området, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne planer for forvaltningsindsatser (eks. drifts- og plejeplaner). Der udarbejdes ikke handleplan for de offentlige lodsejeres arealer, hvor de selv udarbejder planer for forvaltningsindsatser, hvorfor data fra deres arealer ikke indgår i selve handleplanen, men kun fremgår af bilag 1. Naturstyrelsen ønsker selv at udarbejde plan for forvaltningsindsats for egne arealer, og resuméer af disse planer kan ses i bilag 1. Hvis der er behov for at tydeliggøre ansvarsfordelingen mellem aktører (heriblandt offentlige lodsejere med egne planer for forvaltningsindsatser), tydeliggøres dette i kapitel 5.

2.1 Den lovgivningsmæssige ramme

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i:

- miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 692 af 26. maj 2023)
- naturbeskyttelsesloven (lovbekendtgørelsen nr. 1392 af 2. oktober 2022)
- bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 af 27. juni 2016)
- bekendtgørelse af lov om skove (lovbekendtgørelse nr. 690 af 26. maj 2023)
- bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning (bekendtgørelse nr. 946 af 27. juni 2016)

Det er kommunalbestyrelsen, der er ansvarlig for at gennemføre Natura 2000-planen på de privatejede arealer. Dog er det Miljøstyrelsen, der er ansvarlig for de privatejede, skovbevoksede, fredskovpligtige arealer. Offentlige lodsejere er ansvarlige for at gennemføre Natura 2000-planen på deres egne arealer.

Handleplanen skal ifølge lovgivningen indeholde nedenstående:

- En prioritering af myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag.
- De forventede initiativer, som myndigheden vil tage for at gennemføre Natura 2000-handleplanen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder, Miljøstyrelsen og offentlige lodsejere.

- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode (dog 12 års periode for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer), der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-handleplanen er gennemført for den forudgående periode.

Handleplanen skal ikke omfatte offentligt ejede arealer, hvis der for disse arealer er udarbejdet/udarbejdes en plan for forvaltningsindsatsen, der er i overensstemmelse med de fastsatte mål for naturtilstanden i Natura 2000-planen. Der indsættes et resumé af de offentlige planer i handleplanens bilag.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

Handleplanen skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen og skal ikke indgå i Natura 2000-handleplanerne.

2.2 Miljøvurdering af handleplanerne

Natura 2000-handleplanerne er en type af planer, som kan være omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023) – herefter refereret til som miljøvurderingsloven.

Ved vurderingen af om en handleplan er omfattet af Miljøvurderingsloven ses på kriterierne i lovens § 8. Erfaringsmæssigt er der en del handleplaner, som ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven. Det afhænger dog i alle tilfælde af det konkrete indhold af handleplanen, og der skal derfor altid foretages en særskilt vurdering for hver plan.

Denne handleplan er blevet vurderet i forhold til, om den er omfattet af miljøvurderingsloven. Det er vurderet, at den ikke er omfattet af miljøvurderingsloven og der dermed ikke skal udarbejdes miljøvurdering af handleplanen.

Der er vurderet på, om handleplanen sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller om den vurderes at kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt jfr. miljøvurderingslovens §8.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen er undtaget fra habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og dermed fra vurdering efter miljøvurderingsloven, fordi planerne er "direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning" jfr. artikel 6, stk. 3, 1. pkt. Handleplanen anses som direkte forbundet med og nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning.

For samtlige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering (SMV). Natura 2000-planerne og de tilhørende miljøvurderinger kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Natura 2000, tredje generation planer (2022-2027).

3. Gennemførelse af Natura 2000-handleplan for sidste planperiode

3.1 Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanerne for anden planperiode har været gældende siden udgangen af 2017. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-planen for planperioden 2016-2021. For de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer har Miljøstyrelsen arbejdet for at gennemføre indsatserne, der blev beskrevet i første generation af Natura 2000-planen fra 2010-2015 og videreført i anden planperiode 2016-2021.

Det er muligt at få et samlet overblik over tilskudskompenserede indsatser i Natura 2000-områderne i "Sammenfatning af Natura 2000-planerne 2022-2027" på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Tabel 1: Følgende indsatser er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler*.

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Lolland Kommune	Udarbejdelse af plejeplan for strandeng.		1 stk. 20 ha
	Forberedelse til græsning af strandeng, konsulentbistand og hegning.		14 ha
	Forberedelse af hydrologiprojekt, konsulentbistand.		12 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Tabel 2: Følgende indsatser er finansieret gennem landdistriktsmidler eller anden finansiering og gælder arealer, der ikke er skovbevoksede, fredskovspligtige arealer*.

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Lolland Kommune	Pleje af græs- og naturarealer		103 ha realiseret
	Indsats for arter, pleje af levested for almindelig Ryle		1 område realiseret
	Ændret drift fra slæt til helårsgræsning		14 ha påbegyndt
	Ændret hydrologi		12 ha påbegyndt

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser, f.eks. Naturstyrelsens arealer på Albuen og Enehøje. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Skovbevoksede, fredskovspligtige arealer følger en 12 års-cyklus, og første planperiode for disse løber således fra 2010 til 2021. Tabel 3 neden for viser status for de gennemførte eller igangværende indsatser i perioden 2010-2021 beliggende i kortlagt habitatskov inden for Natura 2000-området. Indsatserne er opgjort på indsatstype. Der kan være gennemført flere indsatser på det samme areal, hvorved samme areal kan fremgå flere gange (eksempelvis skovnaturskypebevarende drift og pleje forud for urørt skov, eller forbedring af hydrologi på samme areal, hvor der også er udført skovnaturskypebevarende drift og pleje). Indsatsplanerne for arealerne blev først udgivet i skovhandleplanerne i 2012.

Tabel 3 er baseret på tinglyste indsatser såsom urørt skov, på data fra tilskudsordningerne (beror på tilsagnsdata, hvorfor arealet for indsats kan være overestimeret i forhold til den endelige indsats, idet der altid vil være en vis del af de givne tilsagn, der ikke udnyttes). Der kan være usikkerheder i de indhentede data fra tilskudsordningerne fra 2010-15. Miljøstyrelsen har endvidere indhentet data for gennemførte indsatser i habitatnaturtyper på skovbevoksede fredskovsarealer fra offentlige myndigheder, og anvendt data i det omfang, Miljøstyrelsen har modtaget disse.

Tabel 3: Gennemførte indsatser på skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Tallene dækker over perioden 2010-2021.

Indsats	Tilskudsfinansiering på private arealer (ha)	Offentlige arealer (ha)	Total (ha)
Forbedring af hydrologi*	0	0	0
Indsatser m.h.p. lysåben natur**	0	0	0
Skovnaturtypebevarende drift og pleje***	0	0	0
Urørt skov	0	0	0

¹ Indsatser på private arealer dækker over indsatser, som er tilskudsfinansierede.

² Indsatser på offentlige arealer dækker hovedsageligt over indsatser gennemført via lodsejeres egne midler men kan også være dækket af tilskudsordninger.

* Forbedring af hydrologi dækker over lukning af dræn og grøfter samt ophør med vedligeholdelse af afvanding

** Indsatser for lysåben natur dækker over græsning, hegning og rydning med henblik på lysåben natur.

*** Skovnaturtypebevarende drift og pleje dækker over flere indsatser, heriblandt sikring af naturtyper, træer til naturligt henfald, naturnær skovdrift, rydning af uønsket opvækst, problemarter og invasive arter samt skovgræsning og foryngelse.

Tabel 4: Følgende Life-projekter er iværksat i området (arealerne for Life-projekter i skovbevoksede, fredskovspligtige arealer indgår også af opgørelsen i tabel)

Lolland Kommune	0
Miljøstyrelsen	0
Naturstyrelsen	Better BirdLIFE. Forbedring af levesteder for kystfugle i Vestlige Østersø*

*Offentlige arealer på Albuen og Enehøje, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Ud over de ovennævnte indsatser har myndighederne søgt at gennemføre Natura 2000-handleplanen gennem følgende tiltag:

- Kommunen har ydet vejledning til ejer af strandeng om forbedring af hydrologi ved slukning af pumpe i vinterhalvår/forsommerperioden.
- Kommunen har ydet vejledning til ejer af strandeng om iværksættelse af ekstensiv helårsgræsning med heste.
- Kommunen har vejledt om oprensning af 2 søer type 1150.
- Miljøstyrelsen har finansieret gratis rådgivning hos Dansk Skovforening for ejere af skovbevoksede, fredskovspligtige arealer i Natura 2000-områderne.
- Som opfølgning på skovlovens anmeldeordning for Natura 2000-områderne er der i flere Natura 2000-områder indgået aftaler med private lodsejere, der er med til at sikre naturindhold og arter på de berørte arealer (LBK. nr. 690 26. maj 2023, §17-19).
- Miljøstyrelsen har arbejdet for relevante støtteordninger for at understøtte implementeringen af Natura 2000-planerne.
- Miljøstyrelsen har udført en opsøgende indsats og har kontaktet nogle private lodsejere med større arealer af privat fredskov og informeret om muligheden for at søge tilskud til indsatser i de private fredskove.

3.2 Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanen skal ifølge bekendtgørelserne indeholde en redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 og 12 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er realiseret. Vurderingen, af hvorvidt handleplanerne er gennemført i den forudgående periode, er baseret på, om de planlagte indsatser fra sidste handleplan er opfyldt, eller der er udført tilsvarende tiltag.

Den foregående Natura 2000-handleplan 2016-2021 havde særligt fokus på egnede levesteder for de prioriterede ynglefuglearter Alm. Ryle, Klyde samt 4 ternearter. De udpegede levesteder for de pågældende arter findes især på Naturstyrelsens arealer på Enehøje og Albuen, hvor staten i perioden har opkøbt ekstra arealer på den yderste del af Albuen. Se Bilag 1 om offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser. Indsatserne fra sidste planperiode er gennemført i arternes udpegede levesteder som udelukkende findes på Albuen og Enehøje. Indsatserne er især gennemført med Naturstyrelsens deltagelse på de statslige arealer i EU LIFE-projektet Better BirdLIFE, som har specifikke indsatser for de pågældende 6 arter gennem begrænsning af prædation med rævesikre hegn på Albuen og målrettet ræveregulering både her og på Enehøje. De udpegede levesteder for Klyde findes på Enehøje, hvor Naturstyrelsen har foretaget biotopforbedringer af sjapvandsarealer og rydning af træopvækst, der kan bruges som udkigspost for rovfugle. Der henvises til Naturstyrelsens resumé af plejeplan for styrelsens arealer i Bilag 1.

Lolland Kommune har deltaget med opretholdelsen af plejeindsatsen på private dele af Albuen i det udpegede levested for Alm Ryle via opretholdelsen af driften af lavt græssede enge. Dertil kan et nyt potentielt levested for Klyde og andre vadefuglearter med tiden etablere sig på strandengen ved Fredsholm, hvor der er påbegyndt ændret drift med forbedring af hydrologi og helårsgræsning.

Udover de nævnte ynglefuglearter har Kommunen været opmærksom på naturtyper og en række trækfuglearter i tilbagegang, nævnt under specifikke retningslinjer i Natura 2000-planen for anden planperiode (surt overdrev, Almindelig Ryle (Engryle), Dværgterne, Splitterne, Knopsvane, Sangsvane, Grågås, Sædgås og Troland).

Surt overdrev er kun udpeget på yderste del af Albuen og er bedømt i god naturtilstand.

De nævnte trækfuglearter er især afhængige af fødetilgang og uforstyrrede vinterfouragerings- og rasteområder på fjorden og for nogle arters vedkommende på kystnære marker og enge. Beskyttelsen af fjordmiljøet og dermed fødegrundlaget varetages løbende gennem vandområdeplanindsatserne. Beskyttelsen af fuglearterne mod forstyrrelse forvaltes af bestemmelserne i bekendtgørelsen for Nakskov Vildtreservat som håndhæves af staten.

Derudover har Lolland Kommune i sin administration af lovgivningen taget udgangspunkt i målsætningen for Natura 2000-området og løbende sikret en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget i sin forvaltning og myndighedsvaretagelse.

Lolland Kommune har i perioden især haft fokus på opretholdelse, forbedring og udvidelse af plejen af de lysåbne naturtyper. Kommunen vurderer at periodens kvantitative indsatsmål for såvel naturtyper som arter er indfriet.

Effekten af indsatserne bliver løbende vurderet i det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (NOVANA), som overvåger vandmiljøets og naturens tilstand inden for de områder, der prioriteres i forhold til de politisk fastsatte økonomiske rammer.

4. Behov for indsatser

Natura 2000-planen for N179 Nakskov Fjord og Indrefjord, beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne er afstemt, så den økonomiske ramme og den krævede indsats i planerne passer sammen. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne bidrager økonomisk via de midler, som kommunerne er blevet økonomisk kompenseret for af staten (DUT-midlerne).

På baggrund af Natura 2000-planen har kommunen og Miljøstyrelsen vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag. Handleplanmyndigheden skal forsøge at indgå frivillige aftaler med lodsejere om drift. Hvor dette ikke er muligt, skal myndigheden påbyde en bestemt drift, hvis det er nødvendigt for opnåelse af målene i Natura 2000-planen eller for at forhindre forringelse og forstyrrelse.

Offentlige lodsejere skal selv organisere gennemførelse af indsatser på egne arealer.

Tabel 5: Behov for indsatser for naturtyperne*

Forventede indsatser		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne naturtyper	Rydning af uønsket opvækst, herunder invasive arter	1 ha	Op til 1 ha	Op til 2 ha
	Græsning eller høslæt	100 ha	Op til 21 ha	100-121 ha
	Forbedring af hydrologi	0 ha	Op til 12 ha	Op til 12 ha
Skovnaturtyper uden fredskovspligt	Skovnaturtypebevarende drift og pleje		0 ha	0 ha
	Urørt skov		0 ha	0 ha
Skovnaturtyper med fredskovspligt	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	0 ha	0 ha	Op til 1 ha
	Urørt skov	0 ha	0 ha	Op til 1 ha
	Rydning af invasive arter	0 ha	0 ha	0 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

** Indsatser planlagt for skovnaturtyper med fredskovspligt vises udelukkende som et samlet behov for indsatser med undtagelse af urørt skov, hvor igangværende indsatser også vises. Skovnaturtypebevarende drift og pleje dækker over flere indsatser. Da der kan være overlap mellem indsatstyper, og da der efter afslutning af én type indsats kan være behov for at gentage indsatstypen, er behovet for indsatser vurderet samlet.

Tabel 6: Behov for indsatser for arter udover indsatser for naturtyper på lysåbne naturtyper og skovnaturtyper uden fredskovspligt*

Forventede indsatser		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Restaurering af småsøer		0 ha	1-3 stk.	1-3 stk.
Egnede yngleområder for alm. ryle fastholdes eller forbedres		1 område	0 områder	1 område
Egnede yngleområder for Klyde fastholdes eller forbedres			0-1 område	0-1 område
Egnede yngleområder for havterne fastholdes eller forbedres		0	1 område	1 område
Sikring af egnede redetræer til havørn		0	0-1 område	0-1 område

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Uden for de statsejede arealer er der i visse år registreret ynglepar af Klyde på Smedeholm. Øen er domineret af lav urtevegetation og er uforstyrret, men er i risiko for overskylning. Der vurderes ikke umiddelbart at være plejebehov og -muligheder.

Havterne er i gunstige år registreret med 3 -24 ynglepar på Slotø og 2-11 ynglepar på Smedeholm. Indsatser for Klyde og Havterne vil have fokus på de kendte periodevise ynglesteder.

På skovbevoksede arealer vil mange af de tiltag, der implementeres for skovnaturtyperne også være gavnlige for de arter, der er knyttet til naturtyperne. I nedenstående gennemgås eksempler på indsatser, der også gavner arter og fugle, hvor indsatserne i forvejen gennemføres i området jf. Natura 2000-planen.

Urørt skov samt skovnaturtypebevarende drift og pleje med bevaring af træer til naturligt henfald kan bidrage til at forbedre levesteder for områdets skovtilknyttede arter og fugle. Nogle arter og fugle er afhængige af lysninger.

5. Indsatser fordelt på aktør

Grundlæggende er ansvaret fordelt, så kommunerne er ansvarlig myndighed på alle arealer i kommunen undtagen de skovbevoksede fredskovspligtige arealer.

Miljøstyrelsen er ansvarlig myndighed for de skovbevoksede fredskovspligtige arealer. Det gælder dog, at kommunerne er ansvarlige for de arealer i fredskov, der er beskyttet efter §3 i naturbeskyttelsesloven.

Myndighederne er ansvarlige, jfr. ovenstående fordeling, for gennemførelse af handleplanen undtagen for offentlige arealer, hvor lodsejer selv er ansvarlige for at gennemføre handleplanen. De fleste indsatser er geografisk bestemt, hvorved den nævnte myndigheds- og arealdeling er gældende. Det er muligt at finde relevante Natura 2000-geodata i [MiljøGIS](https://miljoegis.mim.dk/)¹. Endvidere kan overvågningsdata fra NOVANA-programmet tilgås via [Danmarks Miljøportal](https://www.miljoportal.dk/)² og i Natura 2000-basisanalyserne.

I tabellen neden for ses fordelingen af Natura 2000-områdets arealer fordelt ud på aktører.

Tabel 7: Fordeling af naturtypearealer på aktører

	Naturtype	Handleplanmyndighed		Offentlige lodsejere, der planlægger selv
		Lolland Kommune	Miljøstyrelsen	Naturstyrelsen
Skovnaturtyper med fredskovspligt	9160 Ege-blandskov	-	1 ha	-
Lysåbne naturtyper	1310 Enårig strandengsvegetation	-	-	1,4 ha
	1330 Strandeng	102 ha	-	34 ha
	2110 Forklit	1,1 ha	-	1,8 ha
	2120 Hvid klit	-	-	1,0 ha
	2130 Grå/grøn klit	25 ha	-	15 ha
	1220 Strandvold med flerårige planter	-	-	0,6 ha
	1230 Kystklint	-	-	1,2 ha
	6210 Kalkoverdrev	-	-	0,7 ha
	6230 Surt overdrev	1,7	-	5,8 ha
Små søer	1150 Strandsøer	12 stk.	-	2 stk.
	3150 Næringsrig sø	4 stk.	-	-

¹ <https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=natura2000planer3-2022>

² <https://www.miljoportal.dk/>

Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2022-2027 har især fokus på en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. Samtidig fastholdes en række indsatser, der er kendt fra de gældende planer.

Hovedformålene med indsatserne i tredje planperiode (2022-2027) er:

- 1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed**
 - 1.1. der er øget fokus på en mere naturnær forvaltning med fokus på at sikre sammenhæng i naturen og mere naturlige dynamikker i Natura 2000-områderne
 - 1.2. der arbejdes for at udvide arealet med urørt skov
 - 1.3. der er fokus på tiltag mod klimaforandringer og dermed områdernes robusthed over for pludselige hændelser
- 2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder hvilket bl.a. er i overensstemmelse med 'brandmandens lov' og EU's biodiversitetsstrategi 2030**
 - 2.1. fortsætte arbejdet med at sikre naturtilstanden f.eks. ved naturpleje på plejekrævende arealer
 - 2.2. fortsætte arbejdet med at afsøge behovet for og udlægge forstyrrelsesfrie zoner bl.a. til gavn for trækfugle, marine naturtyper og havpattedyr
 - 2.3. fokus på indsatser, der gavner truede arter og fugle
 - 2.4. fortsætte arbejdet med at afsøge behovet for at regulere fiskeri i beskyttede områder
- 3. Bekæmpe invasive arter**
 - 3.1. fortsætte arbejdet med at bekæmpe invasive arter

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden er sket på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete indsatser (se kapitel 4). Den nedenstående prioritering afspejler således den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

Lolland Kommune prioriterer sin indsats på følgende måde:

- Opfølgning på arealer, som er blevet afgræsset og ryddet i de to foregående planperioder, med henblik på at alle arealer fortsat bliver plejet.
- Søge at iværksætte plejeindsats på resterende plejekrævende arealer uden drift
- Opfølgende bekæmpelse af invasive uønskede arter, Rynket Rose
- Plejeindsats på levesteder for udpegede ynglefuglearter
- Forbedring af hydrologi på afvandede strandenge
- Synergi mellem Natura 2000- og Vandplanindsats.

Miljøstyrelsen vil for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer kontakte private ejere af fredskovsarealer større end 20 ha med henblik på at informere om muligheden for en mere skovnaturtypebevarende drift, tiltag for arter og muligheden for at udlægge til urørt skov.

Miljøstyrelsen vil fortsat prioritere at indgå i relevante Life-projekter nye som gamle.

6. Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Lolland Kommune og Miljøstyrelsens hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i nedenstående tabel 8, og i den forbindelse tager myndighederne en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 8 viser myndighedernes plan for interessentinddragelse. Der kan ske ændringer, hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det.

Tabel 8. Forventet plan for interessentinddragelse

Projekt navn	Initiativ	Tidsplan	Myndighed
Orientering af Grønne Råd om projektstatus	Kommunerne afholder møder 4 gange årligt	Hele planperioden	Lolland Kommune
Dialog med lodsejere	Direkte dialog ved besøg og møder	Hele planperioden	Lolland Kommune
Opdatering af hjemmeside	Kommunen holder hjemmeside opdateret med handleplaner, finansieringsmuligheder etc.	Hele planperioden	Lolland Kommune
Kontakt til ejere af skovbevoksede fredskovspligtige habitatskowsarealer	Miljøstyrelsen kontakter skovejere med mere end 20 ha skovhabitatarealer og orienterer om muligheder for tilskud.	I løbet af planperioden	Miljøstyrelsen
Vejledning om mulige tiltag i skovhabitatnatur	Miljøstyrelsen understøtter en vejledningstjeneste ¹ til de private skovejere, hvor de kan søge gratis råd og vejledning omkring skovhabitatnatur.	Hele planperioden	Miljøstyrelsen
Møder med Grønt Fremdriftsforum	Miljøstyrelsen afholder møder med Grønt Fremdriftsforum og vil sætte emnet på dagsordenen, når det er relevant eller efterspørges.	Hele planperioden	Miljøstyrelsen

¹ Dette varetages for nuværende af Dansk Skovforening.

Projekterne gennemføres som udgangspunkt ved frivillige aftaler, og derfor er det i mange tilfælde ikke på nuværende tidspunkt muligt at beskrive, hvornår projekterne fysik bliver udført. Kommunen og Miljøstyrelsen vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget.

Bilag 1: Resumé af offentlige lodsejeres planer for forvaltningsindsatser

Det gælder, at såfremt en offentlig myndighed som grundejer beslutter selv at udarbejde forvaltningsplaner, driftsplaner mv. i overensstemmelse med Natura 2000-planen, skal et resumé af den enkelte plan med beskrivelse af forvaltningsindsatsen indsendes til de berørte myndigheder senest 9 måneder efter Natura 2000-planens offentliggørelse jf. *Bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner* (BEK nr. 944 af 27/06/2016) §5 stk. 2 samt *Bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning* (BEK nr. 946 af 27/06/2016) §15 stk. 2.

I dette bilag vil Naturstyrelsens resume af deres forvaltningsplan fremgå. Resumeet vil fremgå af bilaget i Natura 2000-handleplanen ved offentliggørelse.

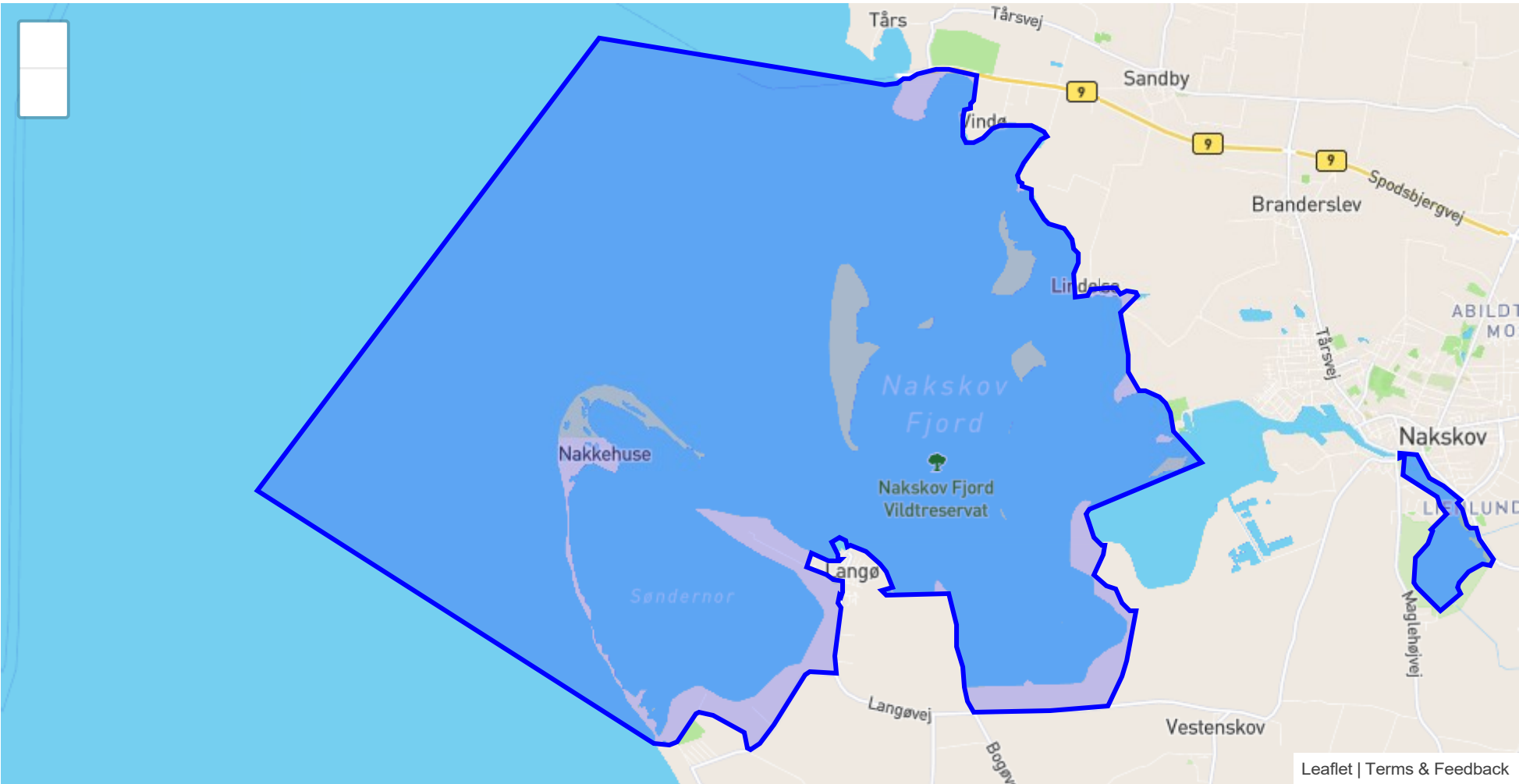
Sammenfatning af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N179 Nakskov Fjord og Indrefjord

Det er muligt at finde den samlede plan for forvaltningsindsats på Naturstyrelsens hjemmeside: <https://naturstyrelsen.dk/drift-og-pleje/natura-2000-plejeplaner/>. Plejeplanen omfatter foruden denne sammenfatning en kortudstilling af de planlagte indsatser. I kortudstillingen er det muligt at finde information om de planlagte indsatser for de enkelte kortlagte naturtyper samt arter.

Naturstyrelsen har, jf. §5 i BEK nr 944 af 27/06/2016 og §15 i BEK nr 946 af 27/06/2016, som offentlig grundejer besluttet selv at udarbejde plejeplaner for Naturstyrelsens arealer indenfor N2000 området i overensstemmelse med [Natura 2000-planen](#) for området.

Beskrivelse af området

Natura2000-område N179 har et areal på 8.474,2 ha. Heraf ejer Naturstyrelsen 151,8 ha. Nakskov Fjord er generelt et åbent marint område med meget lavvandede partier og forskellige bundforhold lige fra rev til sandbanker. Fjorden er gennemskåret af flere sejlrender fra Langelandsbæltet ind mod Nakskov By i bunden af fjorden. I den sydlige del af fjorden findes den store lavvandede kystlagune, Søndernor. Der findes 10 øer og holme i fjorden, hvoraf den største er Enehøje. De største øer rummer stadig ekstensivt landbrug, men ikke længere nogen helårsbeboelse. De mindste øer er sandrev eller kunstige øer fra opgravning af sejlrender. Derudover indgår den 5,5 km lange krumodde, Albuen, samt lavtliggende delvist inddigede arealer langs sydkysten i Natura 2000-området. Natura 2000-området er især udpeget på grund af det rige fugleliv i fjorden - både ynglende fugle, rastende trækfugle og overvintrende fugle. Naturstyrelsen ejer spredtliggende arealer i Natura 2000-området, nemlig øerne Enehøje og Rommerholm, det meste af den nordlige del af Albuen samt et lille areal omkring P-pladsen ved roden af Albuen. Af de 151,8 ha, som ejes af Naturstyrelsen, er godt 61 ha kortlagt med lysåbne, terrestriske habitatnaturtyper (tabel A). I 1. planperiode var 48 ha kortlagt, i 2. planperiode 51 ha. Siden 2. planperiode har Naturstyrelsen erhvervet det yderste af Albuen svarende til 8 ha matrikuleret areal, der alt sammen er habitatnatur.

Tabel A: Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Lysåbne naturtyper	Areal [ha]
1150 - Lagune	0.5
1220 - Strandvold med flerårige planter	0.6
1230 - Kystklint/klippe	1.2

Lysåbne naturtyper	Areal [ha]
1310 - Enårig strandengsvegetation	1.4
1330 - Strandeng	34.1
2110 - Forklit	0.9
2120 - Hvid klit	1.0
2130 - Grå/grøn klit	15.2
6210 - Kalkoverdrev	0.7
6230 - Surt overdrev	5.8

Arter på udpegningsgrundlaget fremgår ikke af ovenstående tabel. Der henvises derimod til N2000 planen for området.

Planlagte indsatser

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsatser for naturtyperne på udpegningsgrundlaget. Indsatserne er beskrevet i nedenstående tabeller og suppleret med forklarende tekst.

I tabellerne skelnes mellem "Eksisterende indsats" og "Ny indsats". "Eksisterende indsats" anvendes, hvor den pågældende indsats allerede er omfattet af den eksisterende arealforvaltning, eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at indsatsen vil blive gennemført i plejeplanperioden. "Ny indsats" omfatter de indsatser, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2022 - 2027.

Tabel B: Planlagte indsatser for naturtyperne på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Indsatser - Lysåbne naturtyper (planperiode 2022-2027)	Eksisterende indsats [ha]	Ny indsats [ha]	Samlet behov for indsats [ha]
Bekæmpelse af invasive arter		2.9	2.9
Græsning	57.1		57.1
Hegning	44.6		44.6

Ovenstående tabel udstiller Naturstyrelsens planlagte indsatser i planperioden. Indsatserne er planlagt med ophæng i målsætninger og retningslinjer fra den overordnede N2000 plan, som rækker ud over den enkelte planperiode, mens indsatserne forventes udmøntet indenfor planperioden.

Der foretages ekstensiv afgræsning på Enehøje (fra 2024 kun ved dådyr) og Albuen (kødkvæg). Eneste areal, der ikke afgræsses er Rommerholm og det lille areal ved bunden af Albuen. Naturstyrelsen forventer at fortsætte bekæmpelsen af rynket rose og problemarter efter behov. Det gælder både på Enehøje og Albuen.

Tabel C: Udvikling mod ny kortlagt naturtype

Der planlægges ikke for udvikling af nye naturtyper i indeværende planperiode. Derfor vises Tabel C ikke.

Tabel D: Planlagte indsatser for arter, udover indsatser for naturtyper på lysåbne naturtyper og skovnaturtyper på Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Herudover planlægger Naturstyrelsen en særlig indsats for arterne, der fremgår af tabel D.

Fuglebeskyttelsesområde: nr. 88 Nakskov Fjord og Indrefjord

Art	Planlagte indsatser	Eksisterende indsats	Ny indsats
Almindelig ryle	Begrænsning af prædation	Ja	
Almindelig ryle	Sikring af levesteder i øvrigt		Ja
Dværgterne	Anden regulering		Ja
Dværgterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Dværgterne	Sikring af levesteder i øvrigt		Ja
Fjordterne	Anden regulering		Ja
Fjordterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Fjordterne	Sikring af levesteder i øvrigt		Ja
Havterne	Anden regulering		Ja
Havterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Havterne	Sikring af levesteder i øvrigt		Ja
Klyde	Anden regulering		Ja
Klyde	Begrænsning af prædation	Ja	
Klyde	Sikring af levesteder i øvrigt		Ja
Splitterne	Anden regulering		Ja
Splitterne	Begrænsning af prædation	Ja	
Splitterne	Sikring af levesteder i øvrigt		Ja

Naturstyrelsen deltager i projektet Better BirdLIFE. Indsatser, der er gennemført i dette projekt i begyndelsen af planperioden fortsættes gennem hele perioden og suppleres med nye aktiviteter. Projektet skal hjælpe de mest truede kystfugle som terner, klyde og alm. ryle. Samlet set drejer det sig om opsætning af rævesikre hegn på Albuen og målrettet ræveregulering både her og på Enehøje. Endvidere om fjernelse af solitære buske, der kan bruges som udsigtspost for rovfugle og etablering af sjapvandsarealer ved brinkudjævning (Enehøje). Endelig planlægges en informationsindsats i forbindelse med Better BirdLIFE. Det ønskes at mindske forstyrrelser fra kajakroere ved at give et bedre overblik over områder med adgangsbegrænsninger. Dette er indsatsen "Anden regulering".

Opsummering

Den samlede indsats for naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer forventes hermed at understøtte de i Natura 2000-planen fastsatte mål for naturtilstanden.

Redegørelse for indsatsen i den forgangne plejeplansperiode

For de lysåbne naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget omhandler denne redegørelse planperioden 2016-2021. For skovnaturtyper perioden 2010-2021.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over planlagte og gennemførte aktiviteter på Naturstyrelsens arealer inden for Natura 2000-område N179 Nakskov Fjord og Indrefjord

Tabel E: Status for gennemførelse af aktiviteter for seneste planperiode fordelt på naturtyper og arter

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
1220 - Strandvold med flerårige planter	Græsning	0.6
1310 - Enårig strandengsvegetation	Græsning	3.2
1330 - Strandeng	Græsning	16.7
1330 - Strandeng	Bekæmpelse af invasive arter	0.5
2110 - Forklit	Græsning	4.5
2110 - Forklit	Bekæmpelse af invasive arter	< 0.1
2130 - Grå/grøn klit	Græsning	13.5
2130 - Grå/grøn klit	Bekæmpelse af invasive arter	0.7
6210 - Kalkoverdrev	Græsning	0.7
6210 - Kalkoverdrev	Bekæmpelse af invasive arter	< 0.1
6230 - Surt overdrev	Græsning	8.3
6230 - Surt overdrev	Bekæmpelse af invasive arter	0.4
9997 - Ikke specificeret	Græsning	12.9
9997 - Ikke specificeret	Bekæmpelse af invasive arter	0.6

Arter (planperiode 2016-2021)	Indsats
Splitterne (A191)	Begrænsning af prædation
Havterne (A194)	Begrænsning af prædation
Dværgterne (A195)	Begrænsning af prædation
Fjordterne (A193)	Begrænsning af prædation

Tabel F: Oversigt over ikke-planlagte indsatser, der er gennemført, og som gavner arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget

Der er ikke gennemført indsatser udover det planlagte i den forgangne planperiode. Derfor vises Tabel F ikke.

Tabel G: Oversigt over indsatser der ikke er gennemført

Lysåbne naturtype (planperiode 2016-2021)	Indsats	Areal [ha]
1330 - Strandeng	Slåning - dvs. uden fjernelse af det afslåede	2.2
2130 - Grå/grøn klit	Slåning - dvs. uden fjernelse af det afslåede	3.3
6230 - Surt overdrev	Slåning - dvs. uden fjernelse af det afslåede	1.7

Der er i 2. planperiode foretaget afgræsning på såvel Albuen (ved kødkvæg) som Enehøje (ved dådyr og kødkvæg). Endvidere er der, delvis i regi af Better BirdLIFE, foretaget bekæmpelse af rynket rose både på Enehøje og Albuen, mens tæt opvækst af tjørn på Enehøje er bekæmpet ved slåning. Der er i processen sket en løbende tilpasning af indsatsen til de aktuelle behov, hvorfor enkelte arealer ikke er behandlet som planlagt, jf. tabel F. På Enehøje hænger det også sammen med en accept af, at de åbne områder får en mere overdrevspræget karakter med spredt opvækst af vedplanter. For arternes vedkommende er kystfuglene tilgodeset ved målrettet regulering af ræve bl.a. ved etablering af kunstgrave.

Opsummering

Med baggrund i ovenstående redegørelse for indsatser i den forgangne planperiode kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte aktiviteter helt overvejende er gennemført for Naturstyrelsens arealer. Samlet har disse indsatser bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Miljøvurderingsloven, habitatdirektivet og plejeplanen

For samtlige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering (SMV). Natura 2000-planerne og de tilhørende miljøvurderinger kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Natura 2000, tredje generation planer (2022-2027).

Natura 2000-plejeplanerne er en type af planer, som kan være omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023) – herefter refereret til som miljøvurderingsloven.

Ved vurderingen af om en plejeplan er omfattet af miljøvurderingsloven ses på kriterierne i lovens § 8. Erfaringsmæssigt er der en del plejeplaner, som ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven. Det afhænger dog i alle tilfælde af det konkrete indhold af plejeplanen, og der skal derfor altid foretages en særskilt vurdering for hver plan.

Denne plejeplan er blevet vurderet i forhold til, om den er omfattet af miljøvurderingsloven. Det er vurderet, om plejeplanen fastsætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller om den vurderes at kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt jfr. miljøvurderingslovens § 8. Det er Naturstyrelsens vurdering, at plejeplanen ikke fastsætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser til projekter omfattet af lovens bilag 1 eller 2 og dermed ikke er omfattet af krav om miljøvurdering.

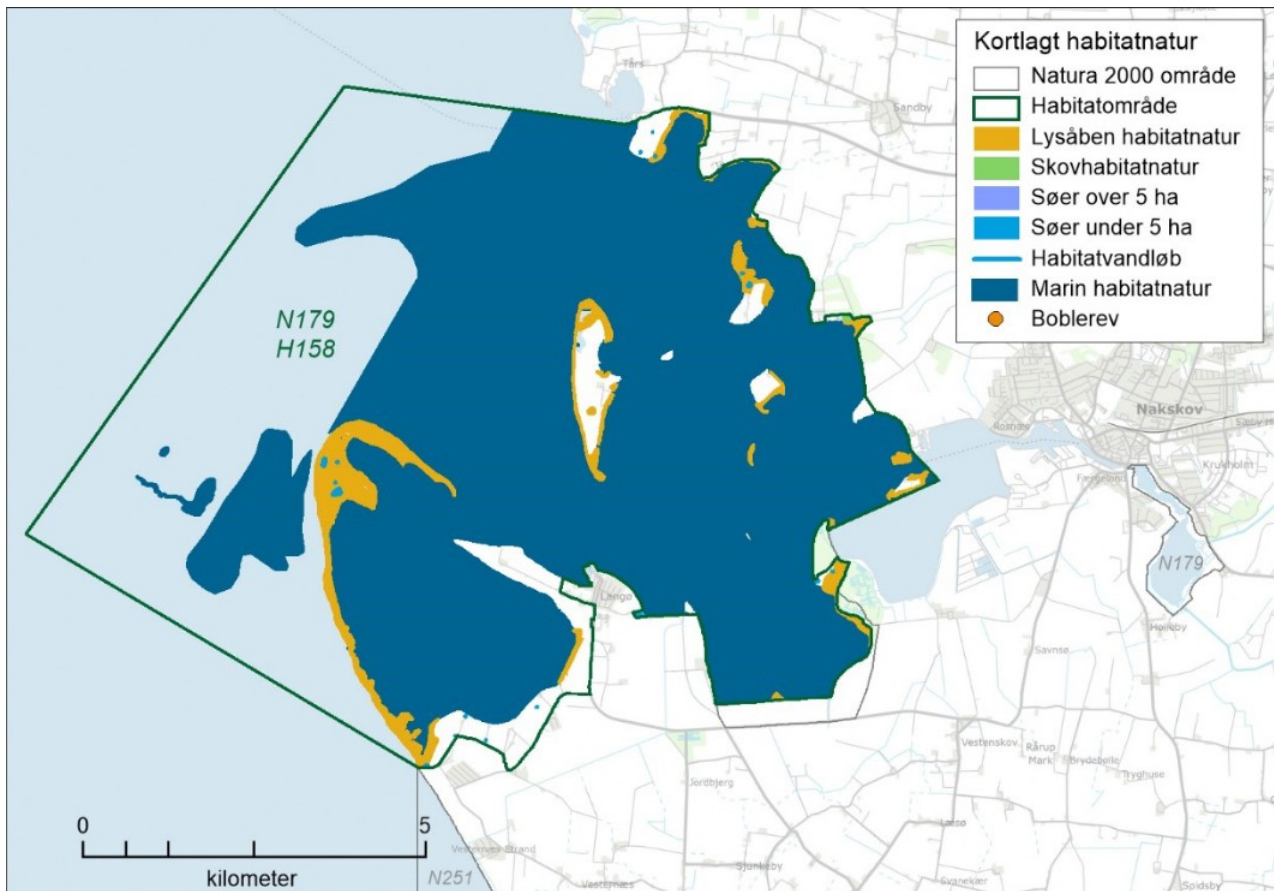
Denne plejeplan for Natura 2000-område 179 Nakskov Fjord og Indrefjord omfatter indsatserne beskrevet i afsnittet planlagte indsatser. De planlagte indsatser forventes gennemført med det formål at understøtte bevaringsmålsætningerne for hhv. arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget.

I denne plejeplan planlægges der ikke gennemført aktiviteter med henblik på at udvikle naturtyper på bekostning af andre naturtyper.

Det er Naturstyrelsens vurdering, at plejeplanen er undtaget fra habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og dermed fra vurdering efter miljøvurderingsloven, fordi planerne er ”direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning” jfr. artikel 6, stk. 3, 1. pkt. Plejeplanen anses således som direkte forbundet med og nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning.

Bilag 2: Kortbilag

Herunder er indsat relevante kortbilag med afgrænsning af Natura 2000-område og kortlagte naturtyper.

Oversigtskort over Natura 2000-området. På kortet vises kortlagte habitatnaturtyper.

Bilag 3: Udpegningsgrundlag for Natura 2000-område 179

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 158		
Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Vadeflade (1140)
	Lagune* (1150)	Bugt (1160)
	Rev (1170)	Strandvold med flerårige planter (1220)
	Kystklint/klippe (1230)	Enårig strandengsvegetation (1310)
	Strandeng (1330)	Forklit (2110)
	Hvid klit (2120)	Grå/grøn klit* (2130)
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Ege-blandskov (9160)
	Arter: Marsvin (1351)	

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 88		
Fugle:	Knopsvane (T)	Sangsvane (T)
	Grågås (T)	Sædgås (T)
	Blisgås (T)	Bramgås (T)
	Taffeland (T)	Troldand (T)
	Havørn (TY)	Rørhøg (Y)
	Blishøne (T)	Klyde (Y)
	Almindelig ryle (Y)	Dværgterne (Y)
	Splitterne (Y)	Fjordterne (Y)
	Havterne (Y)	Rødrygget tornskade (Y)

Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for trækfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

lollandkommune